

Mijn legendarische moeder overleeft alles

Marcel van Roosmalen bij Meulenhoff:

Het is nooit leuk als je tegen een boom rijdt

Ik ben (s)normaal

Geen brug te ver

Je moet opschrijven dat hier niets gebeurt

Het zijn de kleine dingen die het doen

Mijn legendarische moeder overleeft alles

Met Eva Hoeke:

Als het maar niet op ons lijkt

Marcel van Roosmalen

Mijn legendarische moeder overleeft alles

Corona, dementie, eenzame opsluiting
en andere ellende

MEULENHOFF

Deze uitgave is tot stand gekomen met medewerking van Van Grunsven
Creative Management, zie ook: www.vangrunsvencm.com

ISBN 978-90-290-9241-8

ISBN 978-94-023-1608-7 (e-book)

ISBN 978-90-528-6377-1 (audio)

NUR 320

Omslagontwerp: DPS Design & Prepress Studio

Omslagbeeld: © Frank Ruiter

Auteursfoto: © PAAR Photography

Zetwerk: Steven Boland

© 2021 Marcel van Roosmalen en Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam
Alle rechten voorbehouden

De uitgever heeft ernaar gestreefd alle rechten van derden te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen contact opnemen met Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam.

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

I

Kosterijland 6, Velp 9

KERSTMIS 2018 – OKTOBER 2019

II

Ziekenhuis Rijnstate, Arnhem 71

NOVEMBER – DECEMBER 2019

III

Verpleegtehuis Kastanjehof, Velp 83

KERSTMIS 2019 – MAART 2020

IV

Woonlocatie Mookerhof, Mook 121

MAART 2020 – APRIL 2020

V

Herstelcentrum Groesbeek 135

APRIL 2020 – AUGUSTUS 2020

VI

Woonlocatie Mookerhof, Mook 173

JULI 2020 – KERSTMIS 2020

Vanaf haar tachtigste begon ik over mijn moeder te schrijven.

Ze gleed langzaam af.

Ik schreef het op.

Zij onderging het lijdzaam.

Ik vond haar ook grappig, ze hield onbewust een vergrootglas boven haar onvolkomenheden. Het was onvoorstelbaar dat het ooit anders zou worden, alles zou altijd blijven zoals het was, zij zou zich in haar huis, het huis waarin ik opgroeide, ten onder rommelen.

In het beste geval zou ze er opeens niet meer zijn. Dan zouden we haar vinden in haar stoel bij de telefoon.

En tot die tijd zouden we doorsukkelen.

Met herhalingen, ergernissen, veel geritsel en weinig wol.

Er is altijd een kantelpunt, een moment waarvan je pas achteraf beseft: toen lachten we er voor het laatst om. Bij ons was dat Kerstmis 2018, daar kondigde de ramp die haar zou treffen zich aan. Er was voor het eerst niet gekookt, en we gingen ook niet uit eten. We haalden loempia's.

Daarna volgden dementie, een val van de trap, gedwongen verhuizingen, corona, nog een keer corona en een vooral liggend bestaan in Mook, zestig kilometer van alle mooie herinneringen vandaan.

Kerstmis 2018 was de laatste normale Kerstmis, een herhaling van alle door mij zo vervloekte ‘verplichte familiebijeenkomsten’ die ik graag nog eens zou herbeleven, maar dat kan niet, daar heb ik me bij neergelegd.

Marcel van Roosmalen,
december 2020

I

KOSTERIJLAND 6, VELP

KERSTMIS 2018 – OKTOBER 2019

We waren al een paar keer gaan verzitten, er zaten al worstenbroodjes, kerstkransjes, een half kerstbrood en meerdere koppen koffie in, toen ik krakend vanuit de bank omhoogkwam en zei dat we nu naar de chinees moesten gaan zodat de mensen die van ver kwamen – ik doelde op het eigen gezin – ook weer op tijd naar huis konden.

Mijn moeder (87) moest worden aangeschreeuwd.

‘De chinees, de chinees, hij gaat naar de chinees,’ zei mijn zus.

Mijn moeder riep terug dat ze een loempia wilde. En verder niets.

‘Ik haal wel wat!’ riep ik.

Mijn moeder: ‘Wat?’

Mijn zus, nu harder: ‘Hij haalt wat!’

Mijn moeder: ‘En een loempial!’

Ik vroeg wie ermee wilde.

Toch nog een hele optocht: de vriendin, mijn jongste dochter (1), mijn broer en de twee puberdochters van mijn zus, die ook via hun smartphones met elkaar communiceerden.

Het was nog niet gemakkelijk om Chinees Indisch Restaurant The Blue Lotus binnen te komen. Het restaurant zit in een flat die alleen toegankelijk is via een steile trap. Erg snel ging dat niet, met een slechtiende en een buggy.

Het restaurant was, een enkel stelletje daargelaten, nog verlaten. We werden rondom een glazen tafel met een leesmap en een enorme mand kroepoek gedrapeerd. Mijn jongste dochter probeerde de mand naar het aquarium met tropische vissen te slepen.

Ik bestelde in het wilde weg het een en ander.

En een loempia voor mijn moeder.

Het tapijt en het uitzicht over het parkeerterrein waren nog hetzelfde. Hier lagen gedeelde herinneringen. Over dit vloerkleed had ik als kind gekotst en mijn vader had er een bord saté op laten vallen. Hier waren verjaardagen, een pensionering, een koperen en zilveren huwelijk en diploma's gevierd, en er was afgehaald na een begrafenis. Hier was veel gezegd, weinig geluisterd en nog meer gezweven.

Het duurde en duurde.

Mijn zus belde namens mijn moeder.

Hoelang het ongeveer nog duurde. En of we niet vergaten om een loempia mee te nemen?

'Hoe is het daar?' vroeg ik.

'Nog hetzelfde.'

'Hier ook,' zei ik, want in feite hadden we ons gewoon verplaatst. We zaten op een rij, ongezellig was dat niet.

Een kwartier later ging er een belletje.

Twee volle plastic tassen.

En een loempia, de serveerster deed hem voor de zekerheid in een apart tasje.

Vroeger at mijn moeder nooit loempia, ik kon me het tenminste niet herinneren.

Thuis zei ze: 'Er is veel afgegaan, maar loempia is erbij gekomen.'

Met enige regelmaat werd ik herinnerd aan een inmiddels al jaren geleden aangekondigde roman over mijn overleden vader, niet in de laatste plaats door mijn moeder, die het onheil al zag naderen maar steeds vaker opgelucht constateerde dat ze de eventuele boekpresentatie niet meer zou meemaken. ‘Er verschijnt van alles, maar dat gelukkig niet.’

Ze had zichzelf ervan overtuigd dat mijn vader het liefst vergeten wilde worden. Hij liet dan ook weinig sporen na. Ja, één treffer als je zijn naam intikt op Google: de overlijdensadvertentie die ik destijds zelf opstelde voor *De Gelderlander*. Ik las nog maar weer eens dat hij een lieve vader en opa was geweest en dat hij de laatste jaren milder was geworden. Ook voor zichzelf.

Voor het boek interviewde ik een bejaarde zus van mijn vader, de enige overlevende uit een enorm Brabants gezin. Bij de vorige begrafenis van een familielid beet ze me toe dat ze hoopte dat ik de opname nooit ging afluisteren.

Ik logeerde een nachtje in de bakkerij waar hij in de oorlog ondergedoken had gezeten. In het gebouw zit tegenwoordig een bed and breakfast.

Van mijn vader geen spoor.

‘Misschien heeft hij hier wel eens in geroerd,’ zei een van de vrouwen die de zaak runt, terwijl ze me een koperen wastobbe liet zien die in de tuin dienstdeed als enorme plantenbak.

‘Was hij een van de Joden uit Amsterdam?’

Met het antwoord – ‘Nee, een bakkersknecht uit Middelbeers’ – kon ze niets.

Mijn moeder kwam met een laatste relikwie. Ze had het gevonden in de kist met kerstversiering. Een schilderijtje dat mijn vader in 1949 uit Indonesië mee naar Nederland had genomen. Er stonden een palmboom en een rieten huisje op.

Niets bijzonders, meer kon hij als dienstplichtig militair waarschijnlijk niet betalen. Hij gaf het aan zijn moeder, het hing jaren in de gang van zijn geboortehuis en toen zijn ouders er niet meer waren kwam het weer terug.

‘Aan wie zal ik nu het geven?’ vroeg mijn moeder zich hardop af. ‘Aan jou of aan je broer?’

Omdat mijn broer nog maar één oog heeft en met het andere nog geen twintig procent ziet, vond ik dat eerlijk gezegd een gelopen race – wat moest hij nou met zo’n miniatuurtje? – maar zo zat mijn moeder niet in de wedstrijd.

Ze nam een getal onder de tien in gedachten.

‘Vier,’ zei ik.

‘Mis,’ zei mijn moeder. ‘Dan gaat het naar hem.’

Daarna: ‘Het was wel een mooie kافت voor dat boek van je geweest.’

Dat boek kwam er niet, maar omdat de Boekenweek 2019 in het teken stond van ‘De moeder de vrouw’ besloot ik wel mijn columns over mijn moeder – ‘werkstukjes’ noemde zij die – te bundelen tot een boek: *Het zijn de kleine dingen die het doen*. Het was volgens de achterflap ‘een genadeloos maar ook liefdevol portret van moeder en zoon, die ondanks grote en kleine tegenslagen manmoedig volhouden’.

Wist ik toen veel.

Er waren mensen die door mijn stukjes van haar waren gaan houden, en langzaam daalde bij mij het besef in dat ook anderen iets van onze relatie mochten vinden. Ik had jaren aan een korstje gepeuterd en nu hingen ze ineens met hun koppen boven het wondje. Er waren er die meenden dat het ontstoken was.

En ik maar roepen dat het allemaal niet overdreven moest worden en dat een kleine pleister voldoende was, maar daar ging ik natuurlijk niet over. De patiënt zelf zei desgevraagd dat ze geen noemenswaardige pijn had, maar ook dat hoefde niet waar te zijn.

Ik sprak veel namens haar en beantwoordde vragen als: ‘Hoelang woont ze nog thuis?’, ‘Is ze eenzaam?’, ‘Wat vindt ze er zelf van?’ en ‘Hou je wel van haar?’.

Hoe meer ik mezelf hoorde praten, hoe groter de eigen afkeer van mijn antwoorden. Ik had haar uitgebeend, ik was zo’n slager die met een klein mesje het laatste stukje vlees van een kadaver schraapt.

Gingen wij wel normaal met elkaar om?

En wat was normaal?

Godzijdank hadden andere schrijvers, journalisten en columnisten vaak ook geen gewone relatie met hun moeder, of ik moest hun werk totaal verkeerd interpreteren. Of lag dat aan het beroep? Mijn zus, die verpleegster is, en mijn moeder vonden elkaar bijvoorbeeld wel heel normaal.

Jean-Pierre Geelen, journalist bij *de Volkskrant*, interviewde mij en publicist en imker Mohammed Benzakour, wiens moeder een paar jaar geleden een beroerte kreeg. Hij zei: ‘We verloren de gesprekken, maar ik kreeg er lichamelijke intimiteit voor terug. Ik masseer haar voeten en haar oorlelletjes.’

De tegenstelling tussen Benzakour en mij had niet groter kunnen zijn, maar zijn opmerking bleef wel hangen. Toen ik mijn moeder belde, ook omdat er een afspraak moest worden gemaakt met een fotograaf die ons samen wilde fotograferen voor *NRC Handelsblad*, vroeg ik: ‘Vind jij dat we te weinig intiem zijn? Wij raken elkaar zo weinig aan.’

Zij: ‘Wat bedoel je?’

Ik begon over het masseren van haar voeten, over de oorlellen zweeg ik.

‘De thuiszorg doet mijn lichaam,’ zei mijn moeder. ‘En ik ga ook naar de pedicure, iedere week. Dus als-jeblijft niet. Je kunt toch ook helemaal niet masseren?’

Daarna: ‘En ik ga niet op de foto als jij me masseert!’
Weer een misverstand.

Ergernis bij mij omdat zij dan dacht dat ik dat zou willen.

Ik: ‘De fotograaf zegt dat het een normale foto wordt en dat je een afdruk krijgt. Die kun je dan ophangen.’

Zij, inmiddels gelouterd: ‘Dat zeggen ze allemaal, toch?’

NRC kwam in Velp langs in de persoon van Rinskje Koelewijn, ze had appelgebak en vier kwarkbolletjes meegenomen. Ik zat in de woonkamer, mijn moeder was nog boven.

Ze had geen zin.

Een uur voor het interview – de verslaggeefster was al voorbij Utrecht – had ze gezegd: ‘Ik doe het toch niet.’

‘Oké,’ zei ik, ‘dan doe je het niet, dan bel ik haar wel af.’

‘Nee, laat haar maar gewoon komen, jongen,’ antwoordde ze. ‘Maar ik zeg niets.’

Toen de verslaggeefster er was, klapte de bloem open.

‘Ik heb er interesse in,’ zei mijn moeder tegen de verslaggeefster. ‘Het is goed geschreven, hij heeft een goede stijl.’ Ze aarzelde, ik had me afgewend en trommelde met mijn vingers op tafel.

‘Het was wennen in het begin, maar een bepaalde vorm van humor zie ik er nu wel in.’

Ik onderbrak haar. ‘Je mag het gewoon zeggen, hè, wat je vindt.’ Vroeger omcirkelde ze delen tekst in de krant en schreef er met potlood ‘wat een onzin’ bij.

‘Niks ten nadele hoor. Ik ben trots op hem, maar ik hoef niet per se lijdend voorwerp te zijn. Maar zijn stijl is altijd to the point.’

Ik vertelde de verslaggeefster dat mijn vader mijn stukjes helemaal verschrikkelijk vond. Op het eind

mocht ik niks meer over hem schrijven, want dan kreeg hij weer last van brandend maagzuur. Het was helemaal geen maagzuur, de man had slokdarmkanker. Maar het werd gebracht alsof het kwam doordat ik over hem schreef.

Toen hij was gestorven, schreef ik dat ze mijn vader in een kist van spaanplaat begroeven. Dat vond mijn moeder stom en ongepast, dat mocht niet gezegd worden, vertelde ik de verslaggeefster. 'Maar dat zijn grafsteen in China werd gemaakt omdat dat goedkoper is, dat mocht dan weer wel.'

Het was kortom volstrekt onduidelijk waaraan mijn moeder aanstoot nam.

'Er zijn wel mensen met kritiek, die vragen me of het nou zo nodig moet –' zei mijn moeder.

Ik onderbrak haar: 'Wie dan, mama, wie hebben er kritiek? En wat zéppen ze dan?'

Mijn moeder onverstoorbaar tegen de verslaggeefster: 'Als hij schrijft "zo doof als een kwartel", nee, dat vind ik niet leuk. Maar ik val hem niet af, hoor. Ik ben trots op hem.'

'Ik geloof het gewoon niet, van die mensen met kritiek. Die buurvrouw van je soms?' zei ik.

'Marcel, nou moet je geen namen gaan zitten verzinnen. Het is echt zo, jongen,' antwoordde mijn moeder.

Volgens mijn moeder waren er mensen die haar vroegen of dat nou allemaal nodig was, die stukjes van mij. Maar nooit gaf ze antwoord op de vraag wie er kritiek gaf, en wat die precies inhield.

Toen ik het interview teruglas ontmoette ik een man die het conflict cultiveerde, die dolgraag wilde bewijzen dat het allemaal klopte wat hij had opgeschreven.

Het klopt niet en het klopt wel, dacht ik.

Ik schaamde me.

‘Heb je nu je zin?’ vroeg mijn moeder.

Ze vond de foto wel prachtig, hij staat op de voorkant van dit boek.

Een paar dagen later zat ik voor de tweede keer in mijn leven bij *Koffietijd*. Vooraf broodjes, koffie, Loretta, een redacteur, hond van Loretta, alles. De pr-vrouw van mijn uitgeverij knoeide koffie op haar spijkerbroek. Grapje dat zes keer werd gemaakt: ‘Welkom bij *Koffie-tijd*.’

Loretta vroeg of ze later in de uitzending met mijn moeder mocht bellen.

Ik belde haar en zei dat ik bij *Koffietijd* zat.

De nieuwe thuiszorg was er, een op het eerste gezicht lieve vrouw. ‘Maar ik heb wel gezegd: eerst wat doen, daarna pas koffie,’ zei mijn moeder.

Loretta stond voor me te gebaren, zo van geef mij haar even, maar dat deed ik toch maar niet.

‘Ik sta hier tegenover Loretta Schrijver,’ zei ik, ‘vind je het goed als die je straks belt?’

‘Ja, jij bent de schrijver.’

Ik, harder: ‘Nee, Loretta Schrijver.’

Mijn moeder: ‘Hier in huis? Ik trek een andere jurk aan.’

Ze gaf de telefoon aan de nieuwe thuiszorg, die zei dat ze de televisie schoon ging maken met een droge doek.

Verbinding verbroken.

Loretta: 'En? En?'

Ik werd geschminkt door een vrouw die mijn haren eerst kamde en daarna door elkaar ging wrijven. Ik werd naar een desk gebracht. Achter me deed een kok alsof hij buikspek stond te garen, in een eerder leven was hij de sidekick van Gerard Ekdóm.

Eerste gesprekje met Loretta.

We bespraken foto's in mijn telefoon.

Reclameblok, toen weer over buikspek. Er lag inmiddels 'een zuurtje' op de borden, aan de spinazieterrine werd nog gewerkt. Daarna zangeres Marlayne, ze had in een sloppenwijk geholpen met het bouwen van huizen. Cement roeren, een beetje timmeren, een continu gevecht tegen tranen in de ogen. Huis-thuis-familie: schitterend bruggetje naar mijn moeder in Velp.

Met een redacteur in een drafje naar de bank bij het raam.

'Tegen het ronde kussentje gaan zitten.' Ik ging per ongeluk op het pootje van de hond van Loretta staan, sorry gezegd.

Loretta, fluisterend: 'Ze hangt live.'

God, mijn moeder.

Op de monitor zag ik haar foto, daaronder de tekst: 'Live Paula van Roosmalen, Velp.'

Ik hoorde mijn moeder zeggen dat journalisten vaak zo hard spraken, naast me smolt Loretta.

Mijn moeder: ‘Dat gekwebbel, dat gekakel.’

Ik zei dat ik het surrealistisch vond om via de televisie met haar te praten, maar dat werd me meteen uit het hoofd gepraat.

Het was juist heel realistisch, vond ook mijn moeder na afloop. Eigenlijk beter dan normaal telefoneren.

‘Omdat je ook kunt liplezen.’

Dus ze was blij dat de nieuwe thuishulp de televisie zo grondig had gestoft, ze hadden helder beeld.

‘En dan nu koffie. Eerst werken daarna koffie, bij jou daar in de studio is het andersom, maar hier doen we het in deze volgorde.’

